

Афғонистон-Тоҷикистон
Семинар оид ба обҳои фаромарзӣ
Модули 13
Омӯзиши фосилавӣ

13. Барқ ва обҳои дарёҳои Панҷва Омӯ

Дотои системи дарёҳои Панҷва Омӯ аз солҳои боронӣ ва хушк бисёр тағйир дорад, бинобар он ба диққат дар мавриди Омӯ бояд қазоиват шавад. Албатта имкони таъмин бахшидани он вулуд дорад.

Шакли 13.1: Ба сўйи ғарб тасвири лараёни дарёи Панҷ, ки аз кўнҷи Помир хориљ мешавад Афғонистон дар тарафи дасти чап ва Тоҷикистон дар дасти рости он мавқеият дорад.

Ба Афғонистон ва Тоҷикистон пешниҳод мешавад, ки аксарияти фаъолиятҳои ҷойдорулужикиро аз қабилҳои метудулужӣ ҷамъовариҳои дотҳои ҷойдорулужӣ, муҳоҷибати пушиши барф ва муҳоҷибати яхчолҳои шарик сохта шавад.

Дарёи марказӣ, дарёи бузург аст ва дар Афғонистон, баъд аз дарёи Кобул дорои тўли бештар аст ва байни 6 кишвар (Афғонистон, Қазоқистон, Қирғизистон, Тоҷикистон, Туркманистон ва Узбекистон) шариканд.

Дарёи Помир ба сўйи ғарб ҷараён дорад ва дар Афғонистон аз ҷангли Зорқули дағъези Вахон сарчашма мегирад, барои ин ки дарёи Панҷро ташкил динад, ба даёи Вахон як мешавад. Ин дарё сарнади вилояти Бадахшони Афғонистон ва Тоҷикистонро ташкил мединад.

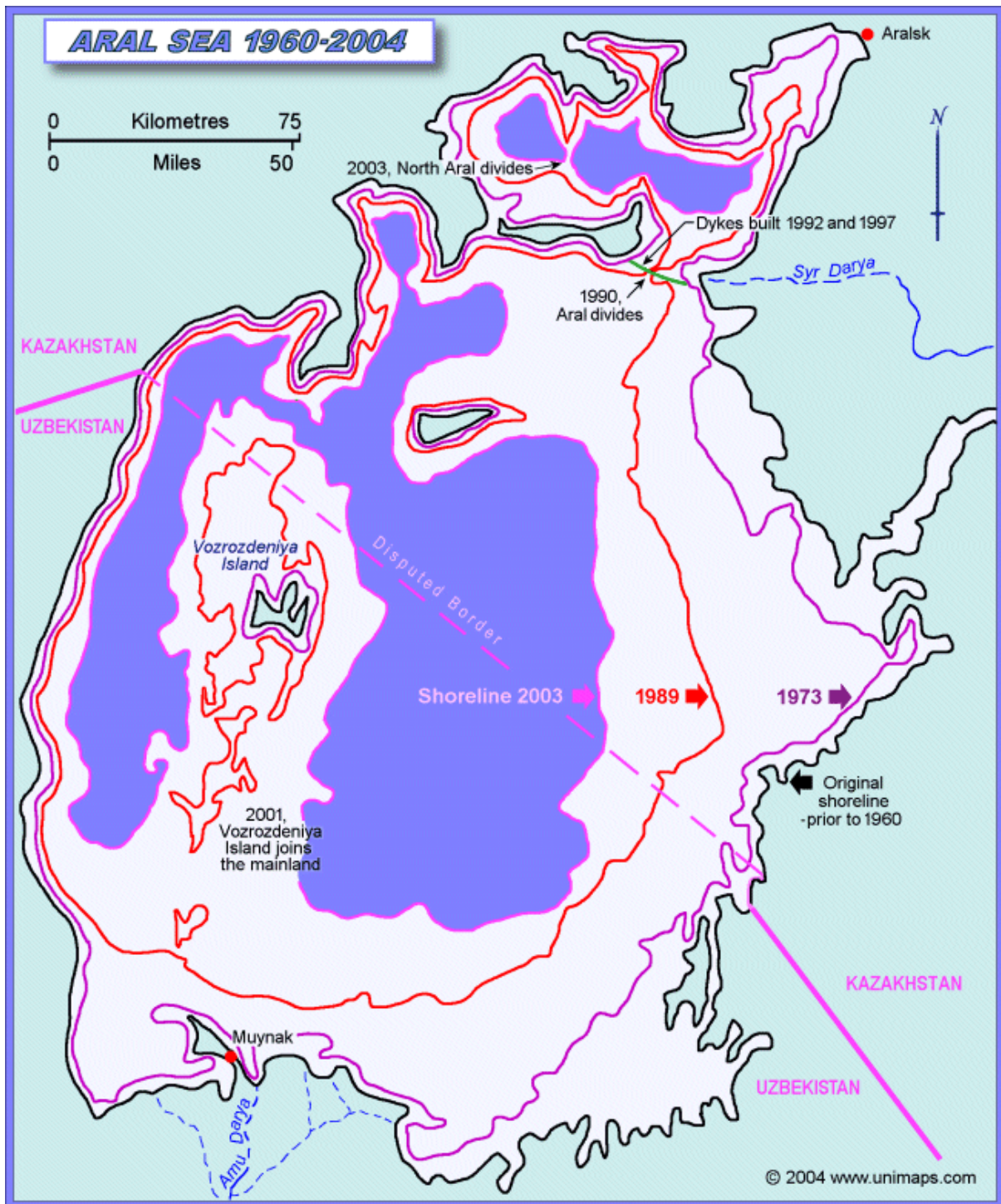
600 километр баъдтар дар ғарб, дарёи Вахш ба ҳайси муовин ба дарёи Панҷ як мешавад ва дарёи Омӯ оғоз мешавад.

Аз тарафи Афғонистон муовинини умда дарёҳои Қўчка ва Кундузанд.

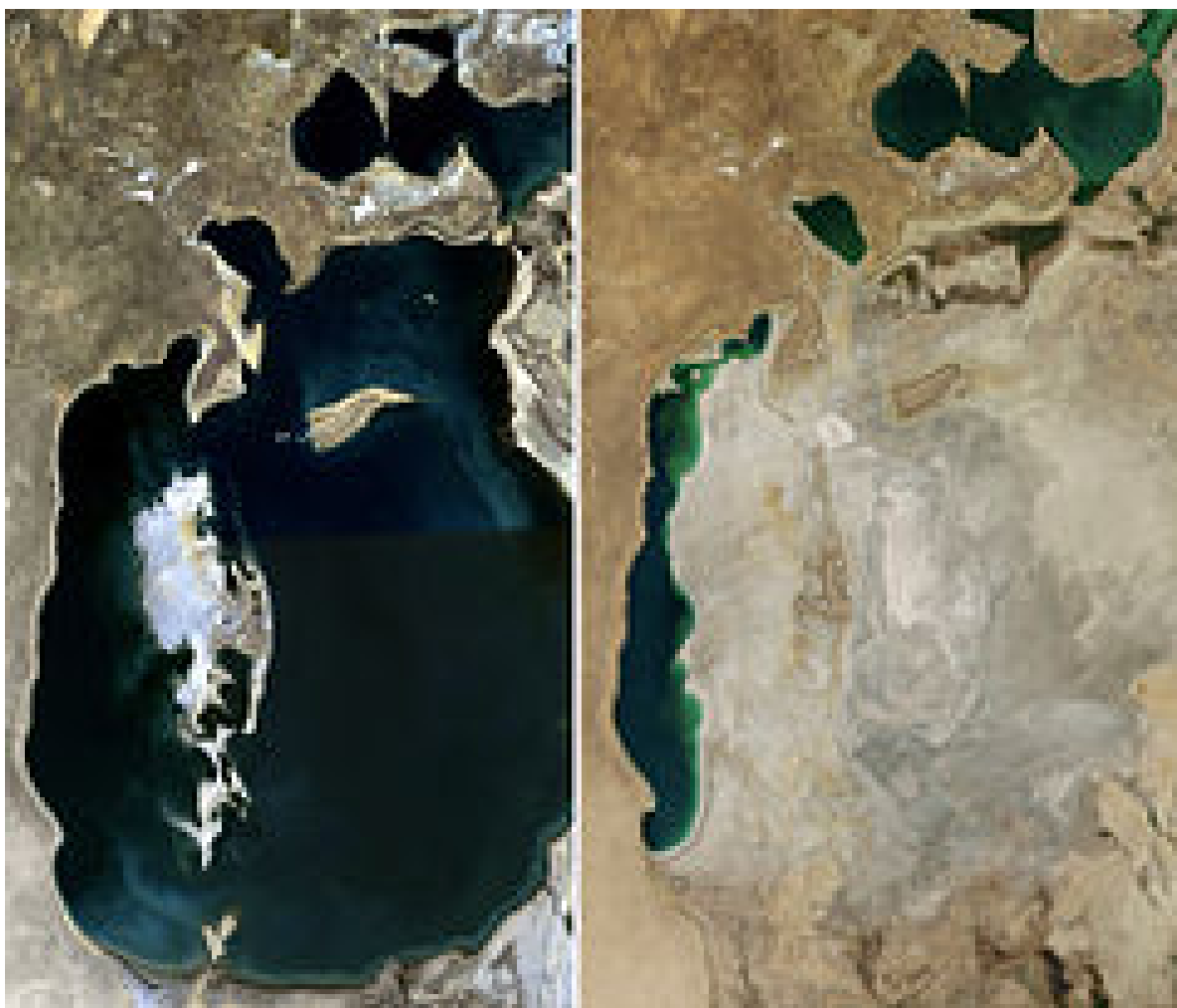
- Маълумиҳои оби дарёи Омӯ аз нарманбаъе, ки бошад дар соле 79 километри муқабла аст, ки дар соли 1960 м. қабл аз он ки аз он об дар обёрӣ истифода шавад, банираи Арал ё ҷангли Арал, чанӯрвумин ҷангли бузурги ҷангон аст, дар шароити бештар қарор дошт.
- Баъд аз он сатҳи оби ҷангли Орол рӯ ба қониш гузошт ва маълумияти онро танги савол қарор додааст ва шояд наҷот ёфта нагатавонад.

Ш акли 13.2 : Ҳавзаибузурги ланили Арал ва ҳавзаи урфии Сирдарё ва Омӯдарё.

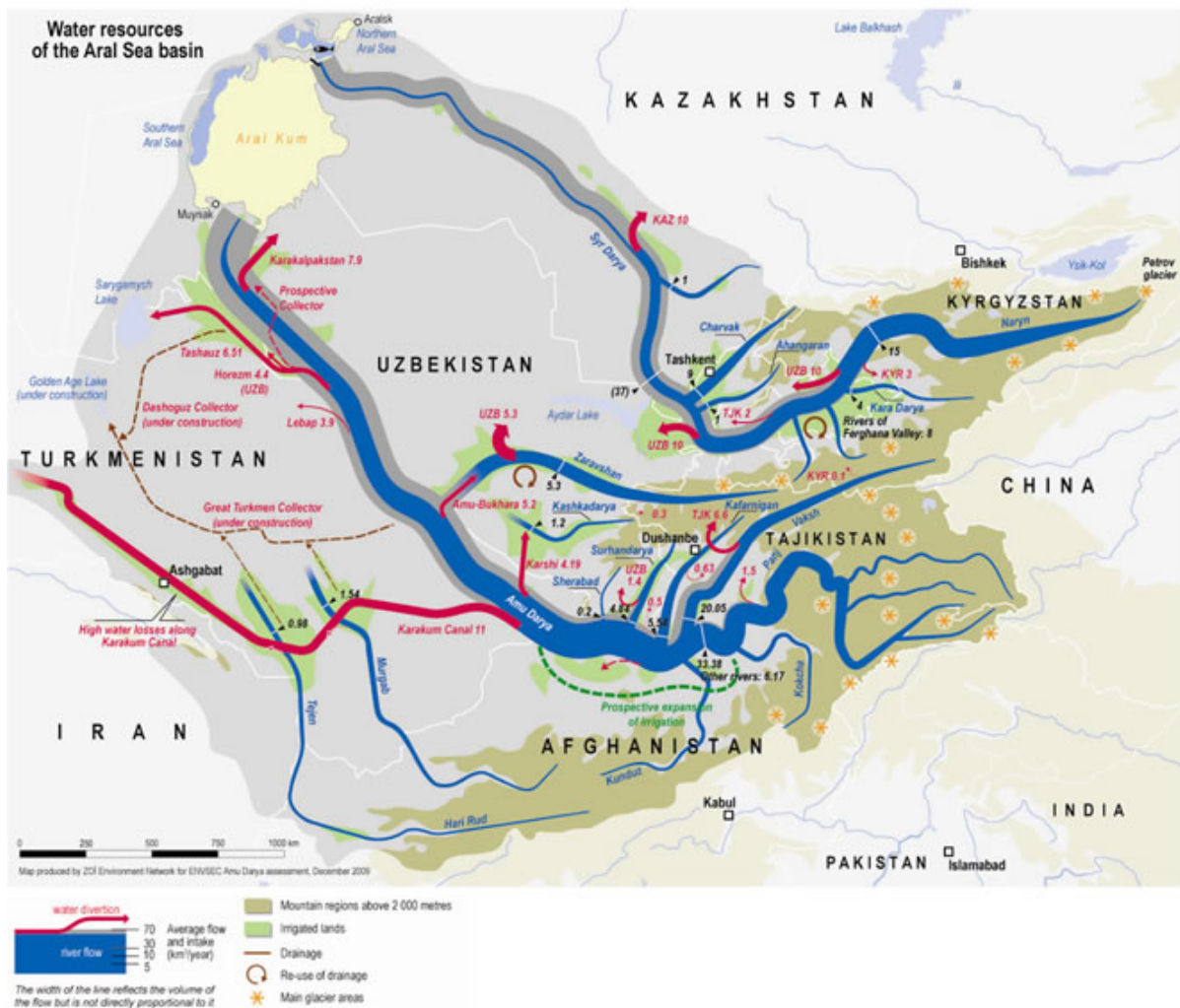
Ш акли 13.3 : Ҳавзаи дарёи Омӯ ва мувинини он дар Афғонистон ва Тоҷикистон.

Ш акли 13.4 : Ҳалми нисбии об дар об.

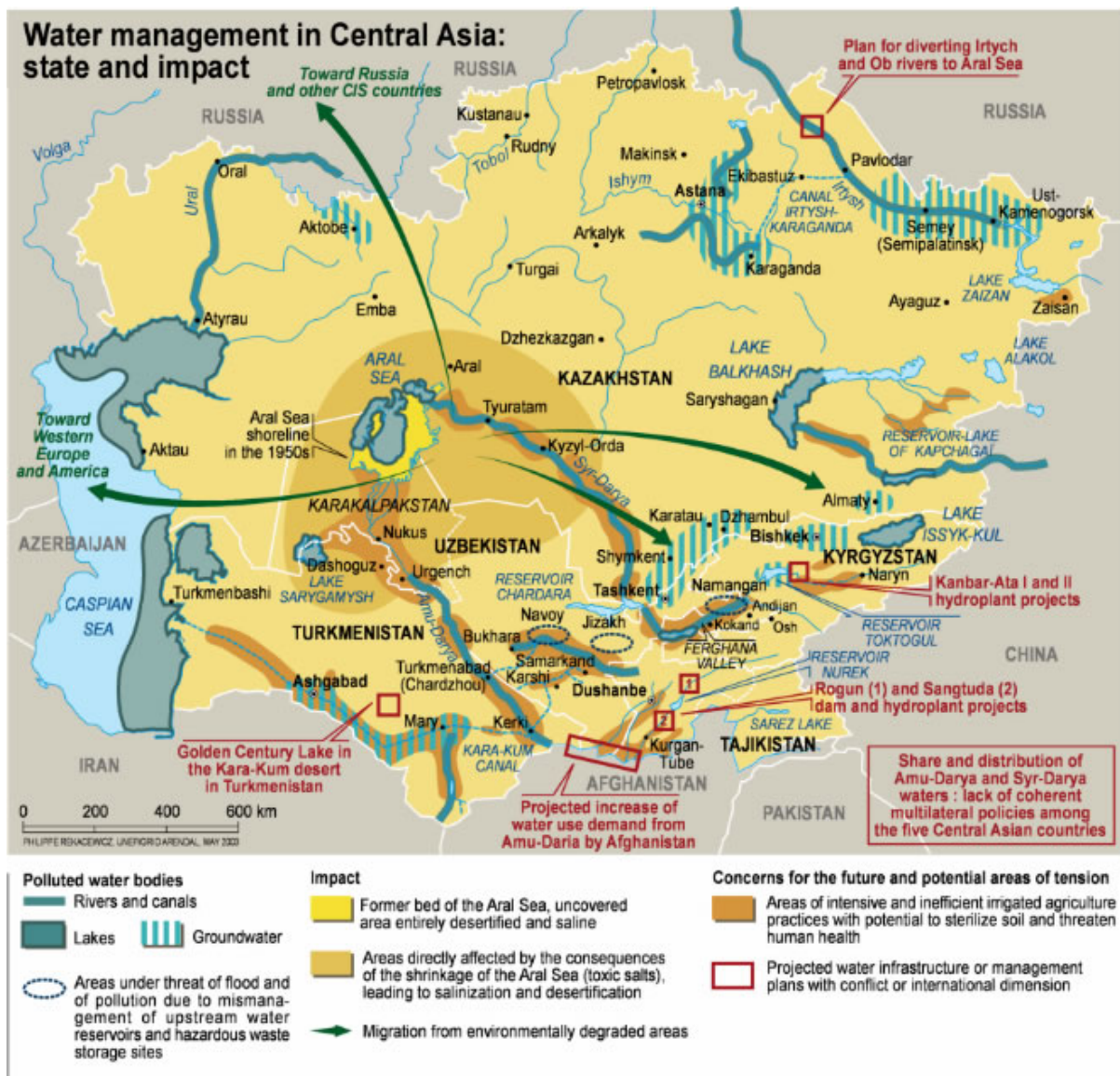

Ш акли 13.5 : Вазъи мудиряти об дар Осиёи Марказӣ ва таъсири он.

Шакли 13.6 : Нақшаи кониши оби ланили Арал.

- Мудирияти дарёи Панъва Омӯ дар вақти иқтидори Давлати Шўравӣ ва дар вақти баъд аз он, барои тақрибан ин 6 кишвар нудисаи Disaster аст, ки ғайри қобили хошиш аст, баъд аз соли 1991 Афғонистон аз тарафи кишварҳои дигари сарнади дарёи Омӯ, ба кулли фармӯш ва ноида гирифта шуд.

Ш акли 13.7 : Тасвири камари маснуъӣ аз 1989-2014-и мелодӣ сайри нузули ланжили Арал.

- Ба шакли авсати солона 49.6 миллиорд метри мукааб об аз Тоҷикистон ба дарёи Омӯ якҷо мешавад. 17 килуметри мукааб ё малъмӯи оби дарёи Омӯ 23% аз Афғонистон ба дарёи Омӯ мерезад.
- Дар солҳои боронӣ обе, ки аз Афғонистон ба Омӯ мерезад 24 килуметри мукааб мешавад, локин дар солҳои хушксолӣ он ба андозаи 14 килуметри мукааб қониш меёбад.
- Дар солҳои 946 Афғонистон нақ дошт, ки аз оби дарёи Омӯ 9 килуметри мукааб об дар сол мавриди истифода қарор динад бо Иттиҳоди Шуравӣ имзо шуд. Ин қарордод то ҳол ба ҳоли худ

боќист, лекин то андоза зиёд Афѓонистон аз олин мустафид нашудааст.

- Дар соли 1977 Афѓонистон аз Иттињоди Шуравї таќозои оби 9 килуметри муќабро ќарданд, лекин Иттињоди Љамонирї Шўравї танњо ба об 6 килуметримуќаб дар он ваќт мувофиќа ќарданд.
- Дар соли 1987 бар асоси Пртуќули шумораи 544, 615 килуметри муќаб оби дарёи Омў ба Тољикистон, Узбекистон, Туркманистон ва Ќазоќистон тахсис шуд ва Афѓонистон танњо аз 2.1 килуметри муќаб оби дарёи Омў мустафид шуда метавонад. Мутаасифона баъд аз он ба бо Афѓонистон нељгуна машвара нашуд, ки аз чї ќадар об истифода метавонад
- Миќдори обе, ки аз дарёи Омў истифода мешавад ќарори зайланд:
- Узбекистон 26-40 килу метри муќаб
- Туркманистон 23-28 килу метри муќаб
- Тољикистон 7.5-8.5 килу метри муќаб
- Афѓонистон 5 килу метри муќаб
- Ќирѓизистон 0.1 -0.5 килу метри муќаб
- Афѓонистон план дорад, ки болои дарёњои Кучќа ва Кундуз 8 бандро , ки муовинини дарёњои Панљва Омўанд таъсис кунад аз оби изофї дар тавлиди барќ ва обёрї истифода кунад.
- Афѓонистон ва Тољикистон нарду план доранд, ки болои дарёи Панљ 10 бандро, ки байни нарду кишвар љараён дорад эндос кунад.

Ш акли 13.8 : Пули ладиди дарёи Панъбайни Афғонистон ва Тоҷикистон.

- Мушкилоти умдаи дарёҳои Панъва Омӯ эҳтиколи манотиқи соңилот дар натиљаи эңгиколоти дарё ба тарафи ланъуб пеш омада ва хоки бештари Афғонистонро тахриб кардааст, ки ба хоџири муњофизати манотиќи соңилї зарурат дорад, ки тавассути онани кўнна (scrap metal) ё девори санг манотиќи соңили дарё муњофизат шавад. Афғонистон товони онро надорад, ки масраф онро тодия кунад.

Ш акли 13.9 : Пули "Дўстї " болои дарёи Омў байни Афғонистон ва Узбакистон . талош сурат гирифта, ки тавассути зарраи аз кор афтодаи Шўравї сонили Афғонистонро мунофизат кунад.